

Nr 152.

Ankom till riksdagens kansli den 9 juni 1936 kl. 11 f. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till bearbetning av visst material från filosofie doktorn Sven Hedins expeditioner i det inre Asien åren 1927—1934.

(2:a avd.)

I en till riksdagen avlåten, den 10 mars 1936 dagtecknad proposition (nr 204) har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen att till bidrag till bearbetning av visst material från filosofie doktorn Sven Hedins expeditioner i det inre Asien åren 1927—1934 för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 50,000 kronor, att utgå enligt de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Av statsrådsprotokollet inhämtas bland annat följande:

Genom särskilda beslut den 9 november 1928, den 22 mars 1929, den 21 maj 1931 och den 1 december 1933 tillerkände Kungl. Maj:t filosofie doktorn Sven Hedin såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för fullföljande och avveckling av hans vetenskapliga expeditioner i det inre av Asien åren 1927—1934 sammanlagt 800,000 kronor av behållningen å vissa penninglotterier.

Hos Kungl. Maj:t har Hedin i en den 30 september 1935 dagtecknad skrift gjort framställning om anvisande av 754,800 kronor för bearbetning och publicering av de vetenskapliga resultaten av ifrågavarande expeditioner.

I ärendet hava utlåtanden avgivits av vetenskapsakademien och statskontoret.

Departementschefen har för egen del yttrat:

Det under Hedins ifrågavarande expeditioner samlade materialet är, såsom från sakkunnigt håll vitsordats, enastående rikt och av högt vetenskapligt värde. Att detta material kommer under bearbetning måste betraktas såsom ett högst angeläget intresse icke blott ur allmän vetenskaplig synpunkt, utan även, såsom vetenskapsakademien påvisat, för svensk vetenskaplig forskning. Betydande belopp hava av det allmänna offrats på expeditionernas fullföljande och det förefaller mig därför såsom en naturlig konsekvens, att bidrag även lämnas från de svenska statsmakternas sida, då det nu gäller att tillgodogöra sig det med så stora ekonomiska uppoffringar hopbragta resultatet av ifrågavarande forskningsfärder. Av särskild vikt synes det mig vara, att de personer, som medverkat i expeditionerna,

bliva satta i tillfälle att bearbeta och publicera det vetenskapliga resultatet av desamma, medan nämnda personer ännu äro i stånd att med levande minnesbilder komplettera de under forskningsfärderna gjorda iakttagelserna. Jag får därför tillstyrka att statsbidrag för här ifrågakvarande ändamål lämnas redan för nästkommande budgetår.

Kostnaderna för berörda arbeten hava av Hedin uppskattats till 754,800 kronor och av vetenskapsakademien till 600,000 kronor, att fördelas på en tidsperiod av åtta år, varav för de första fem åren 90,000 kronor om året.

Jag vill förorda, att statsmakterna bidraga med ungefär hälften av de sålunda beräknade kostnaderna för ifrågakvarande arbeten. Man torde få hoppas, att det stora intresse för expeditionerna, som från andra håll tagit sig uttryck genom ett ekonomiskt understödjande av desamma, även skall vara att påräkna, när det gäller den vetenskapliga bearbetningen av forskningsresultaten. Skulle denna förhoppning ej infrias, torde de arbeten, som ej kunna med statsbidraget utföras, få tills vidare skjutas på framtiden. Jag tillstyrker emellertid, att det av mig beräknade totalbeloppet, 300,000 kronor, fördelas på sex år.

För nästa budgetår synes mig sålunda ett belopp av 50,000 kronor böra ställas till förfogande såsom bidrag för bearbetningen. Anslaget torde böra erhålla karaktären av reservationsanslag. I statsverkspropositionen hava särskilda anslagsmedel icke beräknats för detta ändamål. Enligt vad chefen för finansdepartementet meddelat bör emellertid tackning för det nu ifrågasatta anslaget kunna beredas å riksstatsförslaget.

Att nu angiva huru nämnda belopp å 50,000 kronor lämpligen bör fördelas på olika poster låter sig icke göra. Det torde därför få ankomma på Kungl. Maj:t att, efter det vetenskapsakademien i samråd med Hedin härutinnan inkommit med förslag samt universitetskanslern hörts över detta förslag, fastställa stat för anslagets användning. Universitetskanslerns medverkan synes mig påkallad bland annat därför, att vid utmätandet av ersättningar åt i arbetet deltagande vetenskapsmän böra beaktas vid universitetet rådande förhållanden. Anslaget synes kunna ställas till förfogande av vetenskapsakademien, som bör handhava utbetalning av erforderliga medel i överensstämmelse med de föreskrifter, som blivit meddelade av Kungl. Maj:t. Själva ledningen av bearbetningen torde böra ligga i Hedins händer under översyn av en särskild, av akademien inom denna för ändamålet utsedd nämnd.

I likhet med vetenskapsakademien anser jag det villkoret böra uppställas, att äganderätten till de på expeditionernas resultat grundade publikationer, som bekostas av statsmedel, tillfaller svenska staten.

I anslutning till vad vetenskapsakademien och statskontoret anfört förutsätter jag vidare, att, sedan slutgiltig överenskommelse träffats med vederbörande kinesiska myndigheter, allt det vetenskapliga material, som icke enligt överenskommelse skall övergå i kinesiska statens ägo och som bearbetats med anslag av statsmedel, i den mån Kungl. Maj:t prövar sådant önskvärt, skall bliva svenska statens egendom och komma våra vetenskapliga institutioner till godo.

Utskottet.

Även om utskottet icke kunnat undgå att hysa vissa betänkligheter mot storleken av de anslagsmedel å riksstaten, som nu äskats för bearbetning av här förevarande med bidrag av lotterimedel och enskilda sammanbragta material, har utskottet med hänsyn till de av departementschefen framförda skälen icke velat motsätta sig bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

I likhet med departementschefen tillstyrker utskottet, att statsmakterna bidra med ungefär hälften av de av vetenskapsakademien till 600,000 kronor beräknade kostnaderna för ifrågavarande arbeten, att det beräknade totalbeloppet av statsmedel, 300,000 kronor, fördelas på sex år, samt att för nästkommande budgetår anvisas ett reservationsanslag av 50,000 kronor.

Beträffande det sålunda av utskottet för budgetåret 1936/1937 tillstyrkta anslaget torde, på sätt departementschefen förordat, böra få ankomma på Kungl. Maj:t att, efter det vetenskapsakademien i samråd med Hedin härutinnan inkommit med förslag samt universitetskanslern hörts över detta förslag, fastställa stat för anslaget användning. Universitetskanslerns medverkan synes påkallad bland annat därför, att vid utmätandet av ersättningar åt i arbetet deltagande vetenskapsmän böra beaktas vid universitetens rådande förhållanden. Vetenskapsakademien synes böra handhava utbetalningen av erforderliga medel i överensstämmelse med de föreskrifter, som bliva meddelade av Kungl. Maj:t. Själva ledningen av bearbetningen torde böra ligga i Hedins händer under översyn av en särskild, av akademien inom denna för ändamålet utsedd nämnd.

I övrigt vill utskottet framhålla, att största möjliga del av de på expeditionernas resultat grundade publikationerna bör tryckas inom Sverige, i varje fall så stor del därav, som svarar mot statsbidragets andel i de totala publikationskostnaderna. På sätt jämväl tidigare — genom Kungl. Maj:ts beslut den 10 juni 1903 och den 18 juni 1910 föreskrivits beträffande anslag till bearbetning och utgivning av de vetenskapliga resultaten av vissa av doktor Hedin företagna resor — synes vidare böra meddelas bestämmelse därom, att 50 exemplar av publikationerna kostnadsfritt skola överlämnas till svenska staten.

Slutligen förutsätter utskottet, i likhet med departementschefen, att sedan slutgiltig överenskommelse träffats med vederbörande kinesiska myndigheter, allt det vetenskapliga material, som icke enligt överenskommelse skall övergå i kinesiska statens ägo och som bearbetats med anslag av statsmedel, i den mån Kungl. Maj:t prövar sådant önskvärt, skall bliva svenska statens egendom och komma våra vetenskapliga institutioner till godo.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Bidrag till bearbetning av visst material från filosofie doktorn Sven Hedins expeditioner i det inre Asien åren 1927—1934* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 50,000 kronor, att utgå enligt de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Stockholm den 9 juni 1936.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS ANDERSON.